

PROBLEMATIKA OBCHODU S FALZY PESTICIDŮ OD ROKU 2000 V ČR VE VAZBĚ NA EVROPSKÉ TRHY, VÝVOJ A SOUČASNÉ TRENDRY

MUDr. Bohdan Plichta, P&N spol. s.r.o.

PADĚLÁNÍ PESTICIDŮ-PŘÍČINY

- O pesticidech v současném pojetí můžeme hovořit v období po druhé svět. válce.
- Regulace spojená se zákazem řady látek a tlakem na vývoj nových „bezpečných“ pesticidů se datuje do 60. let.
- Nároky na nové „moderní“ pesticidy stále rostou, nikoliv však ve světě rovnoměrně. Nejprísnejší kritéria má Evropa, nejmírnější jsou v zemích třetího světa.
- Např. dle údajů EK bylo v roce 2001 autorizováno v EU více než tisíc účinných látek, v roce 2009 již jen okolo 250. Rostou i náklady na vývoj nových látek - v roce 2000 bylo vyvíjeno 70 nových účinných látek, v roce 2012 již jen 28. S tím pochopitelně roste i cena „moderních“ přípravků.
- **Světový trh s pesticidy - roční obrát (mld. USD)**
 - □ 1960 -0,85
 - □ 2000 -27,1
 - □ 2017 -68,5 (odhady)
 - □ (růst 2000 -2010 cca 300%)

PADĚLÁNÍ PESTICIDŮ-PŘÍČINY

- Lukrativnost obchodu vyplývá z výše uvedeného. Obchod s těmito parametry nemohl pochopitelně uniknout ani pozornosti organizovaného zločinu, k němuž se řadí i obchod s padělkami všeho druhu.
- Požadavky na moderní přípravek, zejména v požadavcích na jeho parametry pro registraci, tento přípravek zásadně prodražují, zatímco napodobenina, která tímto procesem neprojde je podstatně levnější. Čím vyšší a přísnější jsou požadavky na bezpečnost přípravku, tím lukrativnější je jeho náhrada levnou, byť nelegální napodobeninou.

ORGANIZOVANÝ ZLOČIN

- Akademická definice
- *Organizovaný zločin je opakované (systematické) páchání cílené a koordinované závažné trestné činnosti (a aktivit tuto činnost podporujících), do níž zapojené entity jsou kriminální skupiny či organizace (většinou s několikaúrovňovou vertikální strukturou), jejichž hlavním cílem je dosažení maximálního nelegálního zisku s minimalizováním rizika.*
- Policejní definice
- *Organizovaný zločin je druhem skupinové trestné činnosti páchané organizovanou zločineckou skupinou nebo zločineckou organizací. Tyto skupiny a organizace mají většinou vícestupňovou vertikální organizační strukturu a je pro ně typické soustavné páchání koordinované závažné trestné činnosti. Cílem organizovaného zločinu je dosažení maximálního zisku při vynaložení minimálních nákladů, a to zisku nejen materiálního, ale například i ve formě společenského, ekonomického a politického vlivu.*

PŮSOBENÍ ORGANIZOVANÉHO ZLOČINU V OBLASTI OBCHODU S PESTICIDY V EU

- Pesticidy jsou vzhledem ke svému charakteru zbožím s regulovaným oběhem, takže podléhají, zejména v zemích EU, přísným regulačním omezením daných registrací na národní úrovni.
- Cílem organizovaného zločinu je dostat na trh přípravek, který získá za maximálně výhodných pořizovacích podmínek, aniž by touto registrací prošel.
- Možnosti získání:
 - 1) pořízení originálního přípravku, ale určeného pro jiné trhy s nižšími či odlišnými nároky na složení či vlastnosti
 - 2) vyrobení napodobeniny registrovaného přípravku z levně pořízené účinné látky ilegální výrobou
 - 3) prodejem originálního přípravku získaného kriminální aktivitou (krádeží, fiktivní likvidací prošlého produktu atd.)

MOŽNOSTI UMÍSTĚNÍ NELEGÁLNÍHO PŘÍPRAVKU NA TRHU EU

- A) Klasický padělek

Napodobení výrobku legálně registrovaného v dané zemi EU. Napodobí se obal, etiketa, ochranné prvky, atd., tak, aby produkt co nejvíce připomínal napodobený originál, za který se vydává.

- B) Využití možností daných zneužitím podmínek souběžného obchodu ve spojení s tzv. přebalováním. Nelegální produkt je umístěn na trhu na základě povolení k souběžnému obchodu. Takový produkt nemá originální obal, etiketu má v národním jazyce bez označení výrobce (zpravidla je označen pouze držitel povolení k souběžnému obchodu), je bez uvedení původní výrobní šarže a nenese žádné ochranné prvky původního originálu.

CO VÍME O ROZSAHU NELEGÁLNÍHO OBCHODU S PESTICIDY V EU

2005 hovoří se o 6% padělků pesticidů na světovém trhu

2008 SRN oficiálně udává až 20% falsifikátů pesticidů na svém trhu

2010 na základě informací EUROPOLU zajištěno 28 tun nebezpečných padělků v SRN (bod vzplanutí 24° C)

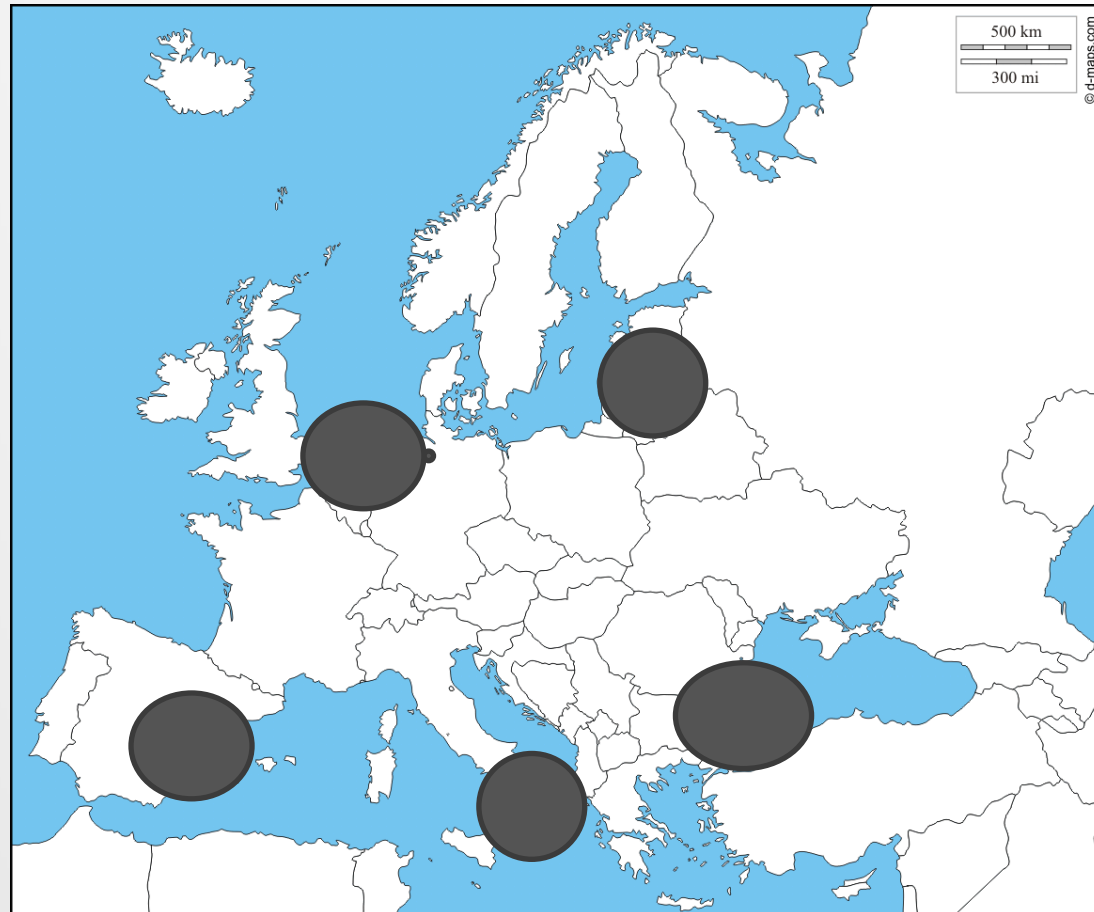
2011 ve spolupráci orgánů EU zadrženy dvě 20t zásilky padělaných pesticidů ve vých. Evropě

2012 EUROPOL vydává informaci o růstu černého trhu s padělkami pesticidů, v některých zemích až 25 %, kriminální aktivity zvláště hojné v severovýchodní Evropě. Nelegální obchod s pesticidy vynáší v EU organizovanému zločinu cca 1mld euro ročně.

2013 EUROPOL varuje, že obchod s pesticidy, které neprošly testováním, dále roste a zisky z něj se dají počítat v miliardách eur. Vymáhání zákona je v některých zemích EU neuvěřitelně slabé a jinde neexistuje vůbec.

2015 provedena akce EUROPOLU „Silver Axe“ - během 12 denní akce bylo provedeno 350 kontrol kontejnerů v 7 zemích (Belgie, Francie, Německo, Itálie, Slovinsko a Nizozemsko). Od 16. do 27. listopadu bylo objeveno 190 tun nelegálních pesticidů a více než sto případů porušení předpisů.

CENTRA ORGANIZOVANÉHO ZLOČINU V EU DLE VYHODNOCENÍ EUROPOLU

VÝVOJ SITUACE V ČR

- Do roku 1989 se s padělkami pesticidů v tehdejší ČSSR prakticky neseťkáváme. Ve světovém obchodu se tehdy hovoří o cca 5% trhu ovládaného organizovaným zločinem. Pro ten jsou však země východního bloku nezajímavé díky nekonvertibilní měně a omezenému centrálnímu nákupu z devizové oblasti.
- V letech 1989 až 2004 se setkáváme s rozvojem tržního hospodářství s klasickými padělkami originálů s řádnou registrací.
- Po roce 2004 začíná éra distribuce nelegálních pesticidů pod rouškou souběžného obchodu, kdy je minimalizováno riziko trestního postihu a situace v ČR se tak přibližuje stavu v ostatních zemích EU.

ZDROJE PADĚLANÝCH PESTICIDŮ V ČR

- Z hlediska kriminálního obchodu s pesticidy je prostor v ČR pouze **koncovým spotřebitelem**. To je dáno jednak velikostí trhu, jednak faktem, že ČR nemá, mimo letiště, vlastní hranice EU. **Cílem organizovaného zločinu je maximální rentabilita**. Pro efektivní pořízení nelegálního pesticidu a jeho následný rychlý ziskový rozprodej je trh jedné země i mnohem větší než ČR příliš malý. Z hlediska výhodného získání levné suroviny či hotového produktu, které pocházejí z drtivé většiny ze zemí jihovýchodní Asie (zejména Číny a Indie), je třeba dopravovat přes polovinu zeměkoule velké objemy materiálu a ty pak dostat nelegálně na území EU, kde je již dále volný pohyb zboží. Z toho vyplývá pro hlavní organizátory **zásadní potřeba námořních přístavů** – viz centra organizovaného zločinu v EU.

ZDROJE PADĚLANÝCH PESTICIDŮ V ČR

Do roku 2004 bylo hlavním zdrojem klasických padělků centrum v severozápadní Evropě, v zachycených případech konkrétně Belgie a Německo.

Po roce 2004 se s aplikací souběžného obchodu na nelegální distribuci pesticidů dostávají do popředí vedle tohoto centra i centra v severovýchodní a jihovýchodní Evropě.

OBJEM NELEGÁLNÍCH PESTICIDŮ NA NAŠEM TRHU

- Objem nelegálních pesticidů se v éře souběžného obchodu odhaduje jen velmi těžko.
- V roce 2012 zveřejnila SRS odhad na cca 5%.
- Pozdější odhady kolem roku 2014 hovoří o cca 10%.
- Náš odhad vyplývající ze záchytů je cca 15-20%.
- Do jisté míry je zajímavá otázka kvality. Nelegální pesticid nutně nemusí být prokazatelně chemicky nebezpečný. V řadě případů je zjištěno, že se nejedná o deklarovaný produkt souběžného obchodu, tedy, že nejde o výrobek držitele standardní registrace referenčního přípravku, učiněno až na základě detailních rozborů, jak základní účinné látky, tak ostatních složek přípravku. V tomto to poněkud připomíná situaci, jaká panovala na trhu s alkoholem před vypuknutím lihové aféry.

CO S TÍM

- Problém organizovaného zločinu, který má nadnárodní a prakticky celosvětový charakter, je pro každou jednotlivou zemi v rámci EU neřešitelný.
- Organizovaný zločin velmi rychle vystihl slabiny instituce evropského souběžného obchodu v politicky rychle rozšiřované Evropě a pružně je využil ve svůj prospěch. To ostatně není jen problém rostlinolékařských přípravků, stejná situace panuje i na trhu s humánními léčivy a dalšími komoditami, zejména těmi s regulovaným oběhem.
- Paralelní či souběžný obchod je pro orgány Evropské unie jedním z hlavních nástrojů k dosažení integrace Evropského hospodářského prostoru. Z rozhodnutí evropských institucí v čele s Evropskou komisí plyne, že paralelní obchod je chráněn jako prostředek integrace vnitřního trhu, neboť rozvíjí cenovou soutěž na trhu dovozu, což jej zefektivňuje a zároveň sjednocuje podmínky na trzích vývozu i dovozu, čímž je integruje. Tak tomu je ovšem jen v případě zboží, které je předmětem běžné soutěže nenarušené vnějšími vlivy.

CO S TÍM - VZNIK INSTITUTU PARALELNÍHO OBCHODU

- **Současný institut paralelního obchodu v EU má právní kořeny ve Smlouvě o evropském hospodářském prostoru z roku 1984 převzaté 1992.** Volný pohyb zboží je zde upraven články 28 a 29 zatímco článek 30 uvádí možnosti členských států toto právo omezovat, mimo jiné i pro ochranu průmyslového a obchodního vlastnictví. To vedlo již v počátcích k rozporu, neboť důsledné uplatnění čl. 30 by mohlo vyloučit paralelní obchod. Tento **rozpor vyřešil Evropský soudní dvůr** ve prospěch volného pohybu zboží a tedy i paralelního obchodu (tehdy ještě dovozu) a to oddělením práva duševního vlastnictví od jeho výkonu a zavedením teorie vyčerpání do komunitárního práva. V praxi to znamená, že specifický předmět duševního práva je chráněn dle práva členského státu, který jej udělil do prvního uvedení na trh EHP. Uvedením na trh EHP však dochází k vyčerpání tohoto práva, a jeho držitel již nemůže bránit dalšímu obchodování s tímto zbožím, které se nadále řídí právem komunitárním. **Ve střetu principů volný pohyb zboží versus ochrana práv duševního vlastnictví byl jednoznačně upřednostněn volný pohyb zboží.**

CO S TÍM- ZMĚNA NÁHLEDU

- Již v 90. letech minulého století se počalo ukazovat, že jednoznačné upřednostnění volného pohybu zboží ve smyslu paralelního obchodu není ve všech případech u některých komodit (léky) na místě, což reflektoval i Evropský soudní dvůr v některých svých rozhodnutích, zejména pak po roce 2000.
- Narůstající negativní dopady zneužívání institutu souběžného obchodu (nejen v oblasti pesticidů) vedly v roce 2014 Evropskou komisi k předložení materiálu „**Cesta k obnovenému konsensu o prosazování práv duševního vlastnictví : akční plán EU**“ evropským institucím. Důsledkem přijetí těchto opatření byla již i zmíněná akce EUROPOLU „Silver Axe“ na konci roku 2015.

CO DÁL

- Legislativní změny a úpravy na unijní i národní úrovni, znemožňující v rámci souběžného obchodu distribuovat přípravky, na nichž není patrné, kdo, kde a kdy je vyrobil, ať již zavedením povinnosti uvádět vždy na obalu původního výrobce, jeho výrobní šarži a případně i název výrobku, z něhož paralelní produkt vznikl, nebo i omezením tzv. přebalování, kdy jsou údajně originální registrované přípravky v dané zemi „přebalovány“ z originálních obalů původního výrobce do nijak označených obalů o stejném objemu pro distribuci do jiné členské země, kde se jen polepí etiketou v národním jazyce. Je třeba i zvážit regulaci souběžného obchodu se souběžnými přípravky - tzv. souběh souběhu.
- Posílení koordinační role EUROPOLU a národních represivních složek působících na poli ochrany práv duševního vlastnictví před organizovaným zločinem (celní služba, policie, atd.)
- Klást důraz na kontrolní činnost, a to jak realizovanou státními autoritami, tak i držiteli práv k daným výrobkům.

DĚKUJI ZA POZORNOST

